

Республикалық әдеби-көркем және әлеуметтік журнал

КӨРКЕМ ЖАЗУ САБАҒЫ

Бұрынғы кездері, бағзы жылдары бастауыш мектепте көркем жазу деген сабақ болатын. Балалардың бәрі қалай да көркем жазудан көркем бағалар алмаққа тырысатын. Көркем бағаларға, әрине, «төрт» пен «бес» дегендеріңіз кіреді ғой. Бертініректегілер біле бермейді бұны.

Нәсір көкеміз, жазушы Нәсіреддин Серәлиев көп сөйлемейтін кісітұғын. Имам Ғазали: «Зерек зейіндіге – бір сөз, ерек пайымдыға – жалғыз ишарат та жеткілікті» деген емес пе? Зуылдай сөйлеп, көкезуленгендерге жақтырыңқырамай карап, тереңірек күрсінуге тынатын еді, қайран, Нәкен.

Күндердің бір күнінде көкеміздің: «Көркем жазу деген сабақтан ылғи «бес» алатын едім», – деп мақтаныңқырағаны бар. Айтарын айттып алып, қатты қызарып кеткен. Әрине, Нәсіреддин Серәлиев көркем жазу сабағын өздігінен айтқан жоқ. «Почеркіңіз қандай әдемі, бұлай жазуды қалай үйренгенсіз?» – деп сұрақ қойған Жәлел Кеттебеков кінәлі. Серәлиев қызарып, ыңғайсызданып қалған сәтте жас жазушы Жәлел батылдығына баса түсіп: «Қанша көркем жазсаңыздар да, жөнді оқырман тәрбиелей алмадыңыздар», – деп салды сонда.

Серәлиев сұрланған.

Сонсоң күрсінген.

Және бір жас прозашымыз Есқара Тоқтасынов Жәлел құрдасымызға жаман көзбен караған: «Тым қатты айтасың-ай» дегені.

«Біздікі – жай, қазақы қалжың ғой, Нәке!» – деп Кеттебеков көкемізді құшақтаған.

Біздің көз алдымызға соғыс жылдары, Сырдарияның бір иініндегі кішкентай ғана ауыл және оның шағын ғана мектебі, ызғарлы қыстың от жағылмаған класында қолын қайта-қайта үрлеп жылытып, қатып қалған сияны қайта-қайта уыстай ерітіп, көркем жазу жазып отырған он бір жасар бала елестеген.

– Жұрттың бәрі майданға жіберетін хаттарын маған жаздыратыны рас еді, Жәлел, – деген еді сонда Серәлиев еркелеу інісіне күлімсірей

көз тастап қойып. – Сөйтіп, ауылдан алапат айқасқа аттанып кеткен ағаларымыздың артынан хаттарды бұркыратып жаза-жаза жазушы боп кеттік қой...

Нәсіреддин ауылдағы жетіжылдықтан кейін Қызылордадағы педагогика училищесін, одан соң педагогика институтын тәмамдаған. Алғашқы көркем дүниесін Алматыға, «Пионер» журналына жолдайды. Алыстағы ажзүрек ағасы Мұқан Иманжановтан ықыласты ыждаһатқа толы жауап алады. Талант иесін таныған қарымды да қайырымды қаламгер Мұқан Иманжанов Нәсіреддинді астанаға шақырады.

Серәлиев сынды суреткердің көркем прозадағы сәтті сапары осылайша бастау алған. Арада бірер жыл өткенде жас жазушының «Ұшталмаған қарындаш» атты тұңғыш жинағы шығады. Одан кейін «Намыс», «Ақ лақ пен қара лақ», «Әнгелек», «Ақбөпе», «Аққайын», «Ыстық күлше», «Қантар», «Алшын ғұмыр, алғашқы махаббат», «Дәукен атайдың немерелері», «Зенгір аспан», «Жанбыр иісі» сияқты көптеген кітаптары жарық көрді.

Бірте-бірте Нәсіреддин Серәлиев қазақ прозасының нағыз шеберлері қатарына қосылды. Балалар мен жасөспірімдердің ғана емес, барша қазақ оқырманының сүйікті жазушысына айналды. Көркем әңгімелерінде, әсіресе Серәлиев стиліне ғана тән өрнектермен өрілетін өрісті де өнегелі повестерінде ол мейірбандықты, қайырымдылықты, ізгілікті, адамгершілікті, имандылықты, достық пен махаббатты өзіндік үн-әуенімен, айқайламай-ақ, өз көзқарастарын өзгелерге зорлап таңбай-ақ, нағыз қарапайымдылықпен жырлай білді. Әбіш Кекілбайұлы айтатындай, қарапайымдылықтың өзін сақтай білмекке де қайсарлық керек-дүр.

Суреткер Серәлиев газет-журналдардың редакцияларындағы тынымсыз тірліктерге ондаған жылдарын аянбай арнады. Қазақстан Жазушылар Одағы, Шымкент облысаралық бөлімшесінде он алты жылдай жұмыс істегенін, Жамбыл, Қызылорда және Оңтүстік Қазақстан

облыстарының талантты жастарын тәлімдеп-тәрбиелеуге үнсіздік үлгісімен-ақ үлкен үлес қосқанын жұртшылық жақсы біледі.

«Есімі елдің есінде» дегендейін, Нәсіреддин Серәлиевті сұраушылар, кітаптарын іздеушілер аземес. Өкінішке қарай, оның жетпіс жылдығы да, жетпіс бес жылдығы да, сексен жылдығы да аталмай қалды. Қызылордаңызда да, Шымкентіңізде де, Алматыңызда да. Тек Шымкенттегі Пушкин кітапханасында ғана ырымын жасаймыз. Үнемі «Паспортымда туған күнім жазылмаған, қазан-қарашаның бірінде дүниеге келіппін», – деуші еді өзі.

Өмірінің соңғы жылдарында Нәкең көкеміз жиі-жиі ауыра берді. Көзі көрмей қалатын күндері көбейді. Қант диабеті асқынып, өзіне-өзі қайта-қайта укол салатын.

Сексен үшінші жылдың қазан-қарашасында ауруханада жатты.

«Корем де не де болса маңдайымнан,
Қақырсам, қан түседі таңдайымнан.
Ағайын басы аман, балтыры сау,
Неғылсын хабар алып жағдайымнан...

Сорды да, азапты да өзім көріп,
Темірдей қойған тағдыр тозім беріп.
Беріспей, нартәуекел етер едім,
Кетсе екен ең болмаса көзім көріп...» – деген шумақтарды сол кездері жазған.

Нәсіреддин ағамыздың асыл жібектей мінәйі мінезін, досқа адал, жолдасқа шынайы, ағаларға ардақты, інілерге қадірлі қасиетін жоғары бағалағандар аз болмаған. Асқар Тоқмағамбетов өзінің «Інім Нәсір» деген жырында былай депті:

«Құр сөзге қызықпаймыз қызыл-жасыл,
Қызылдың бәрі бірдей болмайды асыл.
Қызыл сөзден аулақ ең әуел бастан,
Соныңды жақсы көрем, інім Нәсір.

Шу болғанды сүймеуші ең ұлан-асыр,
Қу болғанды сүймеуші ең сөзі масыл.
Кішіпейіл, кең тыныс, көңілің дархан.
Жаны жайсаң жігітсің, інім Нәсір...»

Сағи Жиенбаев «Досыма хат» атты олеңінде:
Армысың, асыл досым, аңқылдаған, –
Кеудесі шаң-тозаңға шарпылмаған.
Тұрады табиғаттың өзіндей боп,
Зәредей қоспасы жоқ қалпың маған...

Ойлаймын өзің жайлы бүгін де мен;
Біргемін қызығыңмен дүрілдеген.
Ойлаймын – сенің нәзік жүрегіңді;
Секілді алтын жапырақ дірілдеген...» – дейді.

Сондай асылдардың да аңдысқан, көркем жазуын көре алмайтын дұшпандары болады екен дә. Бірде «Оңтүстік Қазақстан» газетінің мәдениет, әдебиет және өнер бөліміне өкпелеңкіреп кетіп бара жатып, есіктің тұтқасын ұстай бере кері бұрылған бір ақын ағамыз: «Әй, әлгі пірлерің қайда, көптен көрінбейді ғой?» – деді. «Сырқаттанып, ауруханада екі ай жатты, кеше шығыпты», – дедік біз. «Ой, ол да бір болмайтын неме екен, не өлмейді, не қоймайды!» – деп, есікті аша беріп еді, мына ғажапты қараңызшы, Нәкең көкеміз арғы жағынан кіргелі келе жатыпты. Оның өлімін тілейтін ағамыз: «О-о, Нәсір, қалың қалай? Денсаулығың жақсы ма? Қашан шықтың? Бара алмадық артыңнан», – деп жік-жапар болды да қалды.

Бөлмеде отырған үшеуіміз аң-таңбыз. Бір-бірімізге қарай алмаймыз. Әлгі ағамыз жылдам шығып кетті, әйтеуір. Сүйкімсіздеу сабақтан, сүйіксіз ағайдан құтылып, керемет көретін көркем жазу сабағына қуана кірісетін оқушыларша маздай жанып, қаздай қоқиланып, Нәсіреддин ағайға қарай жапырласа жүгіргенбіз сонда.

Нәкең көкеміз сондай нәзік жанды, көңілінде кіршік жоқ, мөлдіреген мейірімнен ғана жаратылған жантұғын. Мына қым-қуыт тірлікке, күнделікті тұрмысқа тым икемсіздердің бірі еді. «Мен – қабырғалы қаламгермін ғой, үлкен жазушымын ғой. Маған да жақсырақ жағдай керек. Жақсы үйлерді жағымпаздар, бастықтарға бара беретін пысықайлар ғана алуы тиіс пе?! Маған мынандай-мынандай нәрселер қажет», – деуіне болар еді. Оған құқы да бар еді. Бірақ, ол бастықтардың алдына бірдеме сұрап, тілемсектеніп бара бермейтін. Қарапайым ғана ғұмырды қанағат етті. Көркем жазуды ғана кие тұтты. Көркем әдебиеттің алдындағы парызын адал ақтап, ізгі із қалдырды.

Сексен төрттің сыз бүріккен қарашасында қазақ көркем сөзінің шебері Серәлиев Нәсіреддин пәниден өтіп, бақилық болған. Ол небәрі елу төрт жаста ғана еді ғой, сонда...

